

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב,
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

ויזבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (וזברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת בשלח

מי שהוא ערב ללווה מכובד נעשה ערב קבלן

"וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" (י"ד - ל').

כתב רש"י 'שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מצד זה כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו'.

בגמ' פסחים (דף ק"ח ע"ב) מובא שבשעה שאמר הקב"ה לשר של ים לפלוט את המצרים ליבשה, אמר לפניו השר של ים רבונו של עולם כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה דהיינו פרנסה לדגים וחוזר ונוטל ממנו, ענה לו הקב"ה, שהוא יחזיר לו אחד ומחצה על כל אחד שיפלוט, אמר השר של ים 'רבונו של עולם וכי יש עבד שתובע את רבו', ענה לו הקב"ה שנחל קישון יהיה ערב על כך, ודבר זה נתקיים בימי סיסרא שטבעו בנחל קישון תשע מאות רכב ברזל שזה פעם וחצי כנגד השש מאות בחור שהיו בימי פרעה.

וכתב שם המהרש"א, שאע"פ שהדין הוא שתובעים מהלוח תחילה ורק אח"כ אם אין לו פורעים מהערב, מכל מקום כאן כיון שאין עבד תובע את רבו, נפרעין מהערב תחילה דהיינו נחל קישון, משום שמסתמא הוא נעשה כערב קבלן, דבכה"ג פורעים תחילה אף מן הערב.

וכעין זה מצינו בשו"ע (חו"מ סימן קכ"ט סעיף י') באופן שהלוח הוא גברא אלימא דלא ציית דינא, דפורעים מן הערב תחילה, והטעם בזה (כתבו שם הסמ"ע והש"ך) דבכה"ג אמרי' שבדעתו היה להיות ערב קבלן, ובשו"ת מהרש"ם (ח"ב קנ"ח) הוכיח מזה לגבי ערב ללוה מכובד שאין דרך לתבוע ממנו את ההלוואה, שבכה"ג הערב נהיה ערב קבלן בסתמא.

.....

פירוש 'נערמו מים'

"וברוח אפיק נערמו מים" (ט"ו - ח').

בתרגום אונקלוס תרגם - 'זבמימר פומך חכימו מיא'.

ופירש רש"י 'אונקלוס תרגם לשון ערמימות'.

וכע"ז כתוב ברבנו בחיי, 'והכוונה בזה כאלו התחכמו המים, כאשר קמו נד אחד להמציא בים דרך לעבור גאולים, ולנער את המצריים בתוכה אחרי כן כשישובו כבתחלה לאיתנם'.

ובדעת זקנים כתב עוד, שנכנס בהן ערמומית ואמרו שירה.

אמנם בתרגום יונתן כתב 'זבמימר מן קדמך אתעבידו מיא עורמן עורמן', והכוונה שהמים נעשו ערימות ערימות, ולעיל (י"ד - כ"ב) כתב התרגום יונתן ששיעור גובה המים היה שלוש מאות מיל, ע"ש.

.....

החילוק בין התוף של מרים לשאר התופים

"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת" (ט"ו - כ').

הטעם שדתן ואבירם לא מתו במכת חושך

"וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (י"ג - י"ח).

כתב רש"י, 'דבר אחר חמושים אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה'.

ומבואר ברש"י בפרשת בא (י' - כ"ב) שהיו מבני ישראל שלא רצו לצאת ממצרים, והם מתו במכת חושך.

והנה יש להקשות, מדוע דתן ואבירם לא מתו בשלושת ימי חושך, הרי הם היו רשעים שנלחמו עם משה רבנו, וכך הקשה הרא"ש על התורה, וזה לשונו, 'יש לשאול מאי שנא שמתו כל הרשעים בתוך ג' ימי אפילה ודתן ואבירם לא מתו שהיו רשעים גמורים. ומתרץ הרא"ש, 'י"ל אע"פ שהיו רשעים לא נתייאשו מן הגאולה', והיינו שרק מי שנתייאש מן הגאולה מת בג' ימי אפילה, ואפילו מי שהיה רשע אם הוא לא נתייאש מהגאולה זכה לצאת ממצרים, ולכן דתן ואבירם לא מתו, כי הם לא נתייאשו מהגאולה.

והמהרי"ל דיסקין (בפרשת שמות) מתרץ, שדתן ואבירם היו שוטרים במצרים, והרי כתוב ברש"י (ה' - י"ד) שאותם שהיו שוטרים על בני ישראל במצרים, הם הוכו מהנוגשים המצריים על כך שלא דחקו את בני ישראל במלאכתם, ובשכר זה זכו להיות סנהדרין ונאצל עליהם רוח הקודש, וכותב המהרי"ל דיסקין, שזה ג"כ הזכות שהיתה להם שיצאו ממצרים ולא מתו במכת חושך, ע"ש עוד.

.....

החילוק בין קריעה לבקיעה

"ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו" (י"ד - ט"ז). ויש להעיר, מדוע בלשון התורה וחו"ל מצינו שנקרא קריעת ים סוף בלשון 'בקיעה', כמו כאן, ובתהילים (ע"ח - י"ג) "בקע ים ויעבירם", ובתפילת שחרית 'וים סוף בקעת וזדים טבעת', ובתפילת מעריב 'בוקע ים לפני משה', ואילו בשאר מקומות כתוב לשון 'קריעה' [עי' ברכות דף נ"ח ע"א, פסחים דף ק"ח ע"א, סוטה דף ב' ע"א, ועוד רבים], וכן הרגילות בחז"ל לומר קריעת ים סוף.

ושמעתי לבאר, דהנה רש"י (בפסוק כ"א) מביא מחז"ל שכל מימות שבעולם נבקעו, ואמנם היה חילוק בין ים סוף לשאר מימות שבעולם, דבמדרש איתא שים סוף נקרע ל"ב שבילים, ודרשו כן מהפסוק 'לגזור ים סוף לגזרים', שמשמע לגזרים רבים, ונס זה היה רק בים סוף, ומשא"כ בשאר מימות שבעולם המים נבקעו לשתיים ולא ל"ב שבילים.

והנה החילוק בין בקיעה לקריעה, שבקיעה זה לחלק דבר לשתיים, ומשא"כ קריעה זה שייך אף בקרעים רבים, וא"כ ביאור הענין הוא, שכשכתוב בקיעה הכוונה גם לכל מימות שבעולם שנבקעו לשתיים, ומשא"כ בעלמא שכתוב לשון קריעה, המכוון הוא לים סוף עצמו שנקרע לקרעים רבים ל"ב שבילים.

.....

הנה ממה שכתוב 'את התוף' בה"א, משמע שהיה זה תוף ידוע, [ומשא"כ שאר הנשים שזה היה תופים ומחולות לא ידועים], וצ"ב.

עוד יש לדקדק, דכתב רש"י מהמדרש על סוף הפסוק "ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות" - 'מובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים, והוציאו תופים ממצרים', וצ"ב מדוע לא כתב רש"י דברי המדרש כבר בתחילת הפסוק על מרים שלקחה את התוף.

ושמעתי מהגאון הצדיק רבי חיים קרייזוירט זצ"ל אב"ד אנטוורפן, דהרמב"ם (פ"ז מהלכות יסוה"ת ה"ד) כתב 'כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה, לפיכך בני הנביאים לפנייהם נבל ותוף וחליל וכנור והם מבקשים הנבואה...', ומבואר שהרגילות היתה שהיה לנביאים אצלם מיני נגינה כדי לשמחם ושתשרה עליהם הנביאה, ולפ"ז הרי מרים שהיתה נביאה, עוד קודם לידת משה [כדאיתא בגמ' מגילה דף י"ד ע"א], היה עמה תוף לצורך הנביאות.

ובזה מיושב הנ"ל, שאצל מרים כתוב 'את התוף' דמשמע התוף הידוע, והיינו התוף שהיה עמה כל הזמן משום הנביאות, ולפ"ז אין ראייה מהתוף של מרים שהיו הנשים מובטחות שיעשה להם נס, דהתוף של מרים היה עמה מחמת הנביאות, ומשא"כ שאר הנשים שהוציאו תופים ומחולות ע"כ מפני שהיו מובטחות שהקב"ה יעשה להם נסים, ולכן דקדק רש"י לכתוב דברי המדרש הללו, על התופים שהוציאו שאר הנשים, וא"ש.

.....

אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו

"ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו" (ט"ז - ד').

הגמ' ב'יומא' (דף ע"ה ע"א) לומדת מהפסוקים, שצדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו.

ובספר אילת השחר כאן העיר, כיון שבינוני ג"כ היה צריך לצאת וללקוט, א"כ יתכן שחלקו ירד סמוך לביתו של הרשע, והרשע יקח את חלקו של הבינוני, אע"פ שחלק הרשע נמצא במקום רחוק יותר.

וכתב שם, שצריך לומר שהיה נס שכל אחד מצא רק את חלקו ולא את חלק חבירו, ולכן לא היה חשש שאחד לקח את חלק חבירו.

ויש להוסיף בזה, שבאמת אף אם אחד היה מנסה ליקח את חלק חבירו, זה לא היה מצליח לו אלא זה היה נופל לו מהיד, וכל אחד היה יכול ליקח רק את חלקו, וכע"ז כתב בספר דגן שמים (פרק ה' הערה 6).

ומכאן בני ישראל למדו, שכל אחד ואחד מקבל את מה שמגיע לו, ואין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלא נימא, ואפילו אם יקח מה שלא מגיע לו, במשך הזמן הקב"ה יסדר שיאבד זאת בחזרה, כמו שמבואר בגמ' בבא בתרא (דף י' ע"א) 'שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה'.

.....

הניסיון בא לרומם את האדם

"ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה" (ט"ז - כ').

וכתב המשך חכמה כאן דבר נפלא לבאר על מה משה רבנו קצף, שבאמת היה בירידת המן ניסיון תמידי לכל אחד ואחד, אם הוא יבטח על הקב"ה שגם מחר ירד, או שיכשל בטחונו בה' וישאיר

למחרת, והיו הרבה שכל יום היה להם ניסיון ומחשבות, אולי כדאי להשאיר למחר, ואז הם חיזקו את עצמם בביטחון בה' ולא להשאיר למחרת, אכן כאשר השאירו אותם אנשים וזה התליע, א"כ מעתה כבר לא יהיה ניסיון לאחרים אם להשאיר או לא, שהרי לא תהיה תועלת אם ישאירו כיון שזה יתליע, ולכן קצף משה רבנו, שעל ידי מעשיהם נתבטל הניסיון.

והמטרה בכל ניסיון שבא לאדם, שעל ידי זה הוא יתעלה ברוחניות, וניסיון זה מלשון 'נס להתנוסס' שהניסיון מנוסס את האדם לגבהים, ואמנם אנחנו מתפללים 'ואל תביאנו לידי ניסיון', אבל לאחר שכבר מגיע הניסיון צריך לדעת שזה כמו מתנה מהשמים, שעל ידי זה אפשר להפעיל לגבהים.

ופעם שמעתי מידידי הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א משל יפה, שכידוע התולעת משי בונה לעצמה כמו בית צהוב מחוטים שנראה כצורת במבה, ואז נכנסת לתוכו ולאחר כמה ימים יוצא משם פרפר שחי כמה ימים ובינתיים מוליד ביצים שמהם יוצאים עוד תולעים, וכשהפרפר רוצה לצאת מאותו בית הוא מתחיל לקשקש על החוטים ומנסה שוב ושוב לפרוץ אותו עד שהוא מצליח, ופעם חשבו כמה ילדים לעזור לו לפתוח את הבית ולצאת, אז כשהפרפר החל לקשקש בבית ולנסות לצאת הם קרעו את אותו בית והפרפר פרץ החוצה, אלא שלאחר כמה דקות הוא מת, והסביר להם יהודי חכם, שכדי שהפרפר יהיה חזק לחיות כמה ימים, זה רק על ידי שהוא בעצמו מנסה שוב ושוב לפרוץ את הבית, שעל ידי זה הוא מתחזק ומקבל כח לחיות כמה ימים ולא למות מיד..., והנמשל בזה שכל ניסיון שמגיע לבן אדם, המטרה היא שעל ידי הניסיון הוא התחזק ויהיה מרומם יותר וקרוב לה'.

.....

כח התפילה

"וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו..." (י"ז - י"ב).

כתוב בגמ' ברכות (דף נ"ד ע"א) שהרואה אבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק, מברך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה, וכן נפסק בשו"ע (אור"ח סימן ר"ח).

לכאורה יש להבין, הרי הנס נעשה בין אנשי המלחמה למטה, ומשה רבנו הלא ישב על הגבעה, ומדוע מברכים על מקום ישיבת משה רבנו ולא במקום נעשה הנס.

אכן הביאור הוא, שמקום הנס באמת הוא האבן שישב עליה משה, שהרי על ידי תפילת משה רבנו היה ניצחון, ואצל עם ישראל המלחמה היא לא על ידי כוחו של בשר ודם, אלא הקב"ה הוא הנלחם לנו, וא"כ מקום התפילה הוא מקום הנס.

ובגמ' קידושין (דף כ"ט ע"ב) מסופר על רב אחא בר יעקב שהגיע ללמוד תורה מאביי, והיה שם באותו מקום בית שהיה בתוכו מזיק מסוכן שהיה נדמה לנחש עם שבע ראשים, ואמר אביי שלא ליתן לרב אחא לישון אלא רק באותו מקום שנמצא המזיק, כדי שרב אחא בר יעקב ינצח אותו, וכתוב שם בגמ', 'כל כריעה דכרע נתר חד רישיה', דהיינו שע"י השבע כריעות שכרע שם רב אחא, הוא ביטל את אותו מזיק עם השבע ראשים.

והמהרש"א שם הקשה, איך אביי גרם לרב אחא בר יעקב להיכנס למקום סכנה, הרי שמא לא יתרחש לו נס, וגם אם יתרחש לו נס הרי יקנו לו מהזכויות.

ותירץ המהרש"א, דאביי סמך על כך שרב אחא יתפלל, וע"י תפילה זה כבר לא נקרא נס, אלא זה בדרך הטבע שהוא יצליח לנצח את אותו מזיק.

וזה לימוד גדול בשבילנו, לדעת כמה גדול כח התפילה, שע"י תפילה זה לא נקרא נס, אלא בדרך הטבע התפילה פועלת.

לעילוי נשמת

מרת ג'יזל גרסיה בת ר' יצחק מלכה ע"ה
נלב"ע י"ז שבט תשע"ט • ת. ג. צ. ב. ה.

נתרם ע"י שלמה בן מלכה

לברכה והצלחה בכל העניינים,
הוא וכל משפחתו, וכל מילי דמיטב!